

לכבוד שבת קדש - פרשת מטות תשפ"ב

וזהב הארץ ההיא טוב - זו תלמודה של א"י

דף שבועי לעיסוק בסוגיות ארץ ישראליות - נכתב ע"י חגי צמיר

האדם ששט בנהר עם כיוון הזרימה - מערב הירדן ייקרא "ימין" ואילו עבר הירדן המזרחי ייקרא "שמאל".

מענין שמקור הביטוי "שתי גדות לירדן" הוא בסיפור כניסת בני ישראל לארץ והירדן, מלא על-כל-גדותיו (יהושע ג:טו). נראה כי המלה גדה רומזת במיוחד לשבט גד, הפועל בשתי הגדות (יוצא ובא, כאיש צבא, מזו לזו, ממלחמתו למנוחתו) - הוא היוחס והתובע העיקרי למימוש הבעלות בגדה המזרחית ויבאו בני-גד ובני ראובן ויאמרו אל-משה.

אנו רואים כי למרות שראובן הוא הבכור, הרי בני גד הם היוזמים והתובעים. לכן גם הפרשה תמיד נקראת "בני גד ובני ראובן" - הקדים גד לראובן. כבר בברכת יעקב לבניו גד גדוד יגודנו נרמז כי שבט גד יהיה זה שיוביל את הגזודים לכיבוש ארץ ישראל שממערב לירדן. גם בימי דוד אנו מוצאים כי הגיבורים משבט גד חוצים את הירדן העולה על גדותיו כדי להצטרף אליו ולהפוך לגיבורי דוד. ומן-הגדי נבדלו אל-הייד למצד מדברה גברי החיל, אנשי צבא למלחמה--ערכי צנה, ורמח; ופני אריה פניהם, וכצבאים על-הקרים למחר. י עזר, הראשי; עבדיה, השני, אליאב, השלישי. יא משמנה, הרביעי, ירמיה, החמישי. יב עתי, הששי, אליאל, השבעי. יג יוחנן, השמיני, אלזכר, התשיעי. יד ירמיהו, העשירי, מכבני עשתי עשר. (ס) טו אלה מבני-גד, ראשי הצבא; אחד למאה הקטן, והגדול לאלה. טז אלה הם, אשר עברו את-הירדן בחדש הראשון, והוא ממלא, על-כל גדותיו; ויבריחו, את-כל-העמקים, למזרח, ולמערב. (דברי הימים א יב:ט-טז) תפקידם של בני גד הוא להבריח - לשים בריח, לחבר יחד, את המזרח ואת המערב.

אדמו"ר הזקן מסביר כי בשני צדי הירדן מתגוררים יהודים בעלי שני סוגי נשמות - עבר הירדן המערבי שייך לצדיקים ועבר הירדן המזרחי שייך לבינונים. לא ניכנס כאן להגדרות המדויקות. על צדיקים ובינונים יש ללמוד באריכות בספר התניא, אך אם ננסה להבהיר בקצרה: הצדיקים הם אלה שהניסו את היצר הרע מנפשם (כולל מהלא-מודע שלהם) ואילו הבינונים חיים במלחמה מתמדת בין הטוב והרע בנפשם - ברובד המודע הם מנצחים תמיד, בכח המח השליט על הלב, אך היצר הרע נותר במלוא תוקפו בלא-מודע שלהם, ומשם מנסה שוב ושוב לחדור למודע.

עבר הירדן המערבי צד ימין הוא "חסד". הוא ההשלמה וההגעה אל קירבתו של הקב"ה שמנהל את העולם בצד ימין.

אנו נמצאים בעיצומם של ימי בין המצרים, אותם ימים שבין י"ז בתמוז לבין ט' באב. הימים, ימי חורבן ואבל, אך בכל רחבי הארץ ניתן לראות הזמנה לסיוורים והרצאות שענינם "מחורבן לבנין". שכן עם שיבת עם ישראל לארצו, אנו עסוקים בבניה. זוכרים את החורבן, "כי בזכירה סוד הגאולה", אך עסוקים במבט לעתיד, הצומח מתוך העבר.

כך, דווקא בימי בין המצרים, אנו קוראים מידי שנה את הפרשיות העוסקות בהכנות לכניסה לארץ. פרשתנו היא שיא מסוים בתוך התהליך שכן, זו הפעם הראשונה בה עוסקים בהתישבות / התנחלות. בפרשיות הקודמות עסקה התורה בתיאור כיבוש השטח, סיחון ועוג, ובתכנית לקביעת הנחלות - פרשת בנות צלפחד. אך פרשתנו עוסקת כבר בלב הענין - התישבות. בנית גדרות צאן, בתים, לא רק בתכניות, לא רק בכיבוש, אלא בנייה, בהנחיה מפורשת של משה - בְּנוּ לָכֶם עָרִים לְמִפְּלֹם וּגְדֵרֹת לְעִנְיָכֶם

מענין לראות שבלוח השנה היהודי יש ימים שנצבעים בצבעים שונים. כך כאשר יום נצבע ב"שחור" - כמו תשעה באב, חז"ל יספרו על אירועים רבים שהתרחשו באותו יום כי זה עיצומו ומהותו של היום. בהבנה ששום דבר אינו מקרי, וגם צביעת הימים בלוח השנה בצבעים שונים, מקורה בהכוונה אלוקית, מענין לראות כי דווקא בימי בין המצרים אנו נמצאים בין שני תאריכים - כ' תמוז יום פטירתו של הרצל, וכ"ט תמוז - יום פטירתו של ז'בוטינסקי.

בפרשת מטות קוראים על בקשת השבטים ראובן וגד לקבל את נחלתם בעבר הירדן המזרחי. הארץ אשר הבה יהוה לפני עדת ישראל ארץ מקנה הוא ולעבדיה מקנה: ויאמרו אם-מצאנו חן בעיניך יתן את-הארץ הזאת לעבדיה לאחזה אל-תעברנו את-הירדן; בתחילה הביע משה רבינו את מורת רוחו מהבקשה, אך לאחר הבהרתם-התחייבותם שהם יצטרפו כחלוצים לכיבוש, הסכים לבקשתם. אך בכך לא הסתפק משה, הם צריכים להישאר בראש המחנה עד ששאר השבטים יתיישבו בנחלתם. רק לאחר יישוב עבר הירדן המערבי, יוכלו לחזור לנחלתם בעבר הירדן המזרחי. כי לא די בכיבוש, אם אין התיישבות שמתלווה לכך, אין משמעות אמיתית לכיבוש. מענין לראות כי פרשת מטות נקראת כמעט בכל השנים בסמיכות לכ"ט תמוז - יום פטירתו של זאב ז'בוטינסקי, שטבע את הביטוי "שתי גדות לירדן" - זו שלנו וזו גם כן". כמי שבא מאירופה בה שמות גדות הנהר נקראות על פי מבט כיוון

יְמִין יְהוָה רֹמְמָה יְמִין יְהוָה עֲשֵׂה חַיִּל. לעומת זאת עבר הירדן המזרחי הוא שמאל, הוא הצד של גבורה. צריך כל פעם להתגבר מחדש.

על פי תורת הסוד, בנפשו של כל אדם, שתי גדות הירדן הן בעצם שני צדדים של האישיות – הצד המואר והצד האפל. הצד המואר הוא החלק החיובי-המיושב של הנפש, בו הטוב והאור גלוי, צד ה"חסד", ואילו הצד האפל הוא אותו חלק לא-מודע של הנפש, המצוי כעת באפלה, צד ה"גבורה" – ויש בו גם גורמים שליליים – ולכן הוא נמצא כל הזמן במאבק, וצריך להתגבר. אך בסופו של דבר בו טמון עיקר הפוטנציאל של הנפש.

כך גם אולי בהקשר העולמי, עבר הירדן המזרחי ועבר הירדן המערבי ממצים את שתי התרבויות העיקריות בעולם – תרבות המזרח ותרבות המערב. שני חלקי ארץ ישראל הם הכח של עם ישראל לברר את תרבויות העולם כולו – בכח עבר הירדן המזרחי מתקן עם ישראל את תרבות המזרח ובכח עבר הירדן המערבי הוא מתקן את תרבות המערב. מכאן אולי הביטוי של חז"ל, שמה שמיוחד בירדן שהוא "נוטל מזה ונותן לזה". הירדן הוא המחבר בין כל הצדדים, בין הגדות הנמצאות משני הצדדים.

ניתן להתייחס לשתי הגדות כשתי אפשרויות העומדות זו מול זו ועל האדם לבחור ביניהן. אך כפי שאומר האדמו"ר הזקן, אם מדובר בצדיקים ובינונים (או בעלי תשובה), לקדוש ברוך הוא יש נחת משני סוגי העבודה – המוגדרים כ"מטעמים", בשני סוגי טעמים שונים – ולפיכך יש שני סוגי נשמות אלה בעם ישראל וגם שני חלקים לארץ ישראל. גם ביחס לתרבויות העולם, בסופו של דבר על עם ישראל לתקן את העולם כולו (ולא להכריע לטובת צד אחד במלחמת התרבויות בין המערב והמזרח), כנ"ל. וגם בנפש האדם – כדי להגיע לתיקון מלא ושלם חשוב לחבר ולהאיר את שני הצדדים, ולא להתעלם מהצד השמאלי ולשכוח אותו.

רק בכח זה ניתן להחזיר ולגלות את מה שהתעלם – השלמות העצמית של הנפש.

וכפי שהיטיב לבטא זאת **זאב ז'בוטינסקי** שבגימטריה שווה מילה "ירדן" (בגימטריה 264)

שתי ידי לך הקדשתי מולדת / שתי ידי - למגל ולמגן

אך תשכח ימיני הבוגדת / אם אשכח את שמאל הירדן

שתי גדות לירדן - זו שלנו, זו גם כן

כאשר לא שוכחים את צד שמאל מגיעה השלמות המוחלטת

שם ירווה לו משפע ואושר / בן ערב, בן נצרת ובני

כי דגלי דגל טוהר ויושר / יטהר שתי גדות ירדני

שתי גדות לירדן - זו שלנו, זו גם כן

מהרצל – החוזה, ועד לז'בוטינסקי המשורר, הכל בכיוון אחד. עם ישראל חוזר לארצו, יושב בכל חלקיה, ומחבר את כל הצדדים, בנפשו, בעמו, בארצו ובעולמו.

ואולי לא מקרה הוא שהתכנית הרשמית הראשונה ליישוב יהודים בארץ ישראל היתה הצעתו של לורנס אוליפנט שנקראה "תכנית ארץ הגלעד".

=====

על אחת הגבעות של הכנרת-תל בית ירח הנושקת לשפת ים כנרת (כיום צמוד לבית הקברות כנרת) התאספו בכ' בתמוז שנת 1909 פועלי חוות כנרת, ואיכרים של מושבות בגליל ואף תושבים מטבריה הגיעו והקימו גל אבנים בלתי מסותתות לזכרו של חוזה הציונות תיאודור בנימין זאב הרצל. היה זה במלאת חמש שנים לפטירתו של המנהיג הציוני הדגול. האבנים נאספו מעבודות סיקול ביישובי האזור. מיום הקמתו ועד לשנת 1914 צוין במקום יום הרצל בהתכנסות איכרי הגליל ותושבי טבריה, שעזבו את עבודתם והגיעו בהמוניהם. במקום התקיימה תערוכה חקלאית בה הוצגו תוצרת איכרי הגליל לסוגיה, וציוד ומכונות חקלאיות והתקיימו בה גם מרוץ סוסים ותחרויות ספורט. באירועים ובמיוחד במרוצי הסוסים נטלו חלק גם פלחים בדואים מהסביבה. בין המצטיינים בתחרות מרוץ הסוסים, כך דווח, הייתה בת חדרה, הרוכבת דבורה לבית מדורסקי. בסיום ההתכנסות הניחו המשתתפים אבנים שהביאו מיישוביהם, כמנהג היהודים לזיכרון עולם. מדי שנה נוסף נדבך לגל האבנים כך נמשכה הנחת האבנים מדי יום כ' בתמוז גם בשנים הבאות, עד פרוץ מלחמת העולם הראשונה בשלהי 1914. אחד מוותיקי עמק הירדן, הרצל פיין, בן דגניה, בנו של יוסף פיין איש ההגנה וההתיישבות האגדי, מספר לי: **"כאשר היינו ילדים לפני 80 שנה בכ" תמוז היינו הולכים לגבעת בית ירח וכול ילד היה מוסיף אבן לגל הרצל. אני נולדתי בכ"א תמוז ולכן נתנו לי הוריי את השם הרצל".** הרצל פיין, הוא אחיו של מוטי הוד, מפקד חיל-האוויר במלחמת ששת הימים.

עם השנים הוזנח גל האבנים ונהרס אט אט, אבניו התפוררו לכל עבר והיה חשש כי הסיפור ההיסטורי מאחוריו ישכח לגמרי. כמה חברים מדגניה ומכנרת ובניהם חיותה בוסל, מרדכי חדש ונוספים בשיתוף מועצת עמק הירדן החלו לפעול לשיקום ועיצוב גל האבנים.

אי שם בשנות ה-50 נקרא אדריכל לעצב את גל האבנים **"הוא אסף בנאמנות את אבני הגל הפזורים, ערך אותם בטוב טעם ובנה מהן גל טבעי בצורת קונוס, הנשען על בסיס עגול ורחב. במרכזו נקבע לוח אבן ובו חקוק: "גל הרצל הוקם בידי פועלי חוות כנרת ויישובי הגליל בכ' בתמוז תרס"ט."**

2 בברכת שבת שלום ומבורך – חגי עמיצור

לקבלת הדף במייל היכנסו לקישור <https://lp.vp4.me/fw3x>

לכבוד שבת קדש - פרשת מטות תשפ"ב

וזהב הארץ ההיא טוב - זו תלמודה של א"י

דף שבועי לעיסוק בסוגיות ארץ ישראליות - נכתב ע"י חגי צמיר

במאמר בעיתון "החרות ירושלים" בעריכת חיים בן עטר בגיליונו מיום 24 ביולי 1912 התפרסם מאמר מאת "שליחנו המיוחד" המתאר בצורה מעניינת את אירוע התערוכה החקלאית וטקס האזכרה מול "גל הרצל". וכך נכתב במאמר זה: "באהל גדול עשוי בד, גבוה וארוך למדי שהועמד בחצר הגדולה של החווה (=חוות כנרת) מצאו להם מקום כל חפצי התערוכה, לבד אלו החפצים הגדולים, כמו: מכונות, ובהמות. לצד האהל הגדול הזה הועמד שלט גדול ועליו כתוב באותיות של תכלת ולבן בית חרושת "עתיד" ובצל השלט הזה חסו מכונות גדולות וקטנות שעליהן היה כתוב מחירם. בפנים האהל הנך פוגש את מר י. ליפשיץ עומד לפני שלחן קטן ועליו מסודרים יפה ספרים שונים מהוצאות, שונות. גם האדון הרמן בעל בית חרושת של סבון עומד לפני שלחן שעליו מסודרים מיני הסבון שלו בצעצועים יפים. גם האדון פרידמן בעל בית חרושת של משקאות בחיפה הביא את מבחר משקאותיו שתודות לטיבם עשו להם שם טוב בארץ ובחו"ל. גם יינות וקוניאק של כרמל פארו את התערוכה שלנו; הנה לפניך שלחן ארוך ועליו מסודרים הפירות והירקות ממבחר תוצאות המושבות, כל מושבה חלק שלה. פה יכלנו לראות מיני מרקחת של פירות ארץ ישראל, חצילים גדולים ויפים, דלעת צהובה במשקל של שמנה רוטל וחצי, קטניות גדולות, סלק לאדם ולבהמה, חטים מינים ממינים שונים שעלו יפה מאוד בא"י גם חיטי תירס לבן אדום וצהוב, ומיני קטניות אירופיות, כמו: חומצה, רוביה עגבניות קטנטנות כבושות, כל מין ומין בשם בעליו, אופן עבודתם ומקום מוצאם.

עוד לעת הצהרים, אחרי שבא גם הד"ר שמריהו לוי, פתח מנהל החווה בכנרת את החגיגה בנאום קצר, ואחרי כן הלכו כל הנאספים למקום "גל הרצל", שמה נאם הד"ר שמריהו לוי, ותאר את חיי הרצל, השפעתו ודעתו, ... אחרי הנאום הזה שארך כשעה חזר כל ההמון לחצר התערוכה."

במהלך יום הרצל הקיימו תחרויות ספורט עליהן נכתב בעתון "חירות ירושלים" כאמור ב-24 ביולי 1912: "להפוגרמה (=לתוכנית האירוע) הכניסו התחרות של דהירה על סוסים, ריצה, התגוששות וירייה אל המטרה".

ביום ו' (19.7.57) המסורת העתיקה של העלייה לגל הרצל שהוקם לפני 48 שנה בכ' תמוז תרס"ט על-ידי עמק הירדן והגליל בפרק ליד כנרת. בטקס ובאזכרה לד"ר הרצל נכחו אחדים ממקימי הגל ההיסטורי".

בטקס האזכרה אמר יו"ר המועצה האזורית מ.רול "החזרה עטרה ליושנה מכאן ואילך תישמר העלייה המסורתית" דברי הערכה למקימי הגל ולתקופה שאליה הוא שייך אמרו אשת החינוך והפעילה הציונית, חיותה בוטל, ש.צמרמן ותנחום. שהיו בין מקימי הגל לפני 48 שנה. "הם סיפרו והעלו זיכרונות מימי יסוד הקבוצות בעמק הירדן. כן קראו קטעים מכתבי הרצל ורשימות מתקופת ישוב העמק".

בשנים האחרונות נערכו חפירות ארכיאולוגיות ועבודות שימור בתל בית ירח הלא הוא 'גבעת הכרך' המפורסמת. בין השאר הוצב מול "גל הרצל", שלט מורשת ממלכתי חדש, המספר סיפורו של גל אבנים זה. כך גם חודש טקס העלייה ל"גל הרצל".

לפני יומיים זכיתי להשתתף בטקס שגם בשנה זו היה מרגש ומחבר. מחבר ומפגיש בין קצוות, דתיים וחילוניים, אנשי ההתיישבות ואנשי העיר, ימין ושמאל בכל מובן שהוא. מהרצל בכ' בתמוז, לז'בוטינסקי בכ"ט בתמוז - ימי בין המצרים, ימי אבל וחורבן. אך תמיד יש לזכור כי אנחנו פועלים "מחורבן לבנין".

ומי ייתן ונזכה להגיע לבנין האמיתי - בבנין ירושלים ננוחם

טקס גל הרצל
 לזכרו של מייסדנו ולבנין הארץ

20.7.22 כ"א תמוז
 הכנסת נפתח על הרצל ורומים לכת העליון טוח

גל הרצל 18:30
 ברכות: שרון גרינבאום ירד המושבה האמיתי עמק הירדן
 עמית מלמן מנכ"ל המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל
 מנחה: דוד שופר (טקסי קישור) חגי יצן (ניגון: אהרן ברוטמן עלי קדם מלי בצלאל ששני)

חצר כנרת 20:00
 כבוד אבירים קב
 מועל מרבלס ריד מוני וטירא - אמרים ישה ארץ
 מנידת כרטיסים: 04-6751175 | www.betgabriel.smarticket.co.il

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה הופסקה מסורת העלייה לרגל לגל הרצל. אולם בשנות ה-50 נעשה ניסיון לחדשה. בידיעה המתפרסמת בעיתון דבר (21.7.1957) "מאת סופרנו בטבריה" תחת הכותרת: "חודשה העלייה לגל הרצל ליד כנרת" נאמר בזו הלשון: "לאחר הפסקה של כ-35 שנה חודשה